
INTERPRETÁCIA V PRÁVE II

FRANTIŠEK GAHÉR, Katedra logiky a metodológie vied FiF UK, Bratislava, SR

GAHÉR, F.: Interpretation in Law II
FILOZOFIA 70, 2015, No. 10, pp. 789-799

The article is a continuation of the author's contribution *Interpretation in Law I* (Filozofia 2015/8) with special attention paid to methods of interpretation in law: textualist, intentionalist, and teleological ones. It explains the cooperation of the law's purpose and the method of *idealizing generalization* in defining the *propositions relevant* for teleological arguments. Included are particular, so called "logical methods" of interpreting law: the method *a contrario*, the method *per analogiam*, as well as two kinds of the *a fortiori* argument (argument with even stronger reason): *a minori ad maius* and *a maiori ad minus*.

Keywords: Interpretation – Law – Teleological methods – Idealization – Propositions of relevance – Argument – Analogy – Abductive rule – *A fortiori*

1. Textualistický („gramatický“) výklad. Niektorí autori si myslia, že tzv. gramatický výklad práva znamená výklad ustanovení normy podľa gramatiky, morfológie, syntaktiky príslušného jazyka a pod. Je diskutabilné, či Sauvigny gramatickým výkladom (*der grammatischer Theil der Interpretation*) naozaj myslel prácu, ktorá tradične patrí lingvistom (Sauvigny 2004, 94). Ak by to bolo tak, potom by tento typ výkladu nebol vôbec špecificky právnym výkladom. Je známym faktom, že syntaktická, či už morfológická, alebo všeobecne gramatická, správnosť textu nezaručuje jeho zmyslupnosť. Pri ústretovom prístupe by sme mali hovoriť skôr o *sémantickom* alebo *logicko-sémantickom* výklade textu na základe jeho doslovného alebo vyjadreného znenia. To dosvedčuje aj Sauvignyho doplnenie gramatickej súčasti interpretácie – „nutný doplnok logického, rovnako sa vzťahujúceho k logickému“ (Sauvigny 2004, 144). Porozumenie zmyslu textu – tzv. *čítanie textu s porozumením* – je predpokladom celej škály často bežných činností, nielen výkladu právneho textu. Pokým nevzniká potreba špecifického výkladu ustanovenia nejakého všeobecne záväzného právneho predpisu (keď je subsumpcia problematická alebo odvodený záver je v príkrom rozpore s očakávaním a pod.), tak realizácia práva má vychádzať z obvyklého významu slov a ich spojení v texte, pokiaľ nejde o odborné výrazy a výrazy definované v práve.

Význam odborných (vedeckých, technických a pod.) výrazov musí právo rešpektovať a nemôže ich nahrádzať nejakými právne intuitívnymi významami. Ak sa v právnom texte vyskytujú výrazy ako *hmotnosť*, *rýchlosť*, *elektrické napätie* a pod., tak pri doslovnom chápaní textu sa má vychádzať z ich odborného významu, ktorý je stanovený v príslušnej vednej disciplíne, konkrétne vo fyzike. Ak sa v zákone vyskytujú výrazy

odvodené z výrazu *vyplýva*, tak smerodajný je ten význam tohto výrazu, ktorý stanovila logika. V prípade zhody obvyklého výrazu s výrazom v práve explicitne definovanom – bežný prípad homonymie – má mať však prednosť význam výrazu, ktorý je v práve určený.

Môžu mať niektoré obyčajné výrazy prirodzeného jazyka bez toho, aby boli explicitne definované v práve, špecifický právny význam? V prospech kladnej odpovede vystupuje systematika práva: hoci nie je nikde v práve explicitne definovaný význam určitého výrazu, predsa je jeho význam oproti obvyklému významu, v ktorom sa používa v prirodzenom jazyku, zúžený a spresnený jeho výskytmi v rôznych právnych ustanoveniach. Ako príklad sa uvádza pojem rodiny, ktorý nie je explicitne definovaný ani v zákone o rodine, ani v novom českom občianskom zákonníku. Podľa Hloucha „... právny pojem *rodina* nemôžeme stotožňovať s jeho významom v bežnom jazyku. Jeho právny význam vyplýva jednak z kontextu uvedených zákonných predpisov, jednak z judikatúry i doktríny, pričom ide o vyjadrenie vzťahu medzi rodičmi a deťmi, a nie napríklad o vyjadrenie vzťahu medzi zošvagrenými osobami – akokoľvek sa švagrovstvo v bežnom jazyku považuje za rodinný vzťah“ (Harvánek a kol. 2013, 332).

Princíp je správny, ale vysvetlenie chybného stotožnenia nie je presné – v prirodzenom jazyku rozlišujeme viac významov výrazu „rodina“, čo dosvedčuje aj uvedený citát, ktorý je celý v „bežnom“ jazyku. Spresnenie významu výrazu jeho usúvzťažnením v práve zväčša vedie k *výberu* jedného z mnohých jeho významov v prirodzenom jazyku. Implicitná definícia, presne vzaté, však nedefinuje pojem jednoznačne, ale zužuje triedu prípustných významov výrazu. *De facto* dokonca aj v práve má výraz *rodina* viacero významov nielen v závislosti od zákona, v ktorom sa vyskytuje – či už ide o zákon o rodine, alebo o zákon o sociálnom zabezpečení a pod. –, ale dokonca aj v tom istom zákone.¹

Môžeme zhrnúť: Ak vznikne interpretačný problém, tak argumentovanie doslovným významom *textu* je jedna z možných interpretácií. Niektorí autori preto uprednostňujú vhodnejší názov *textualistický výklad*.² Doslovné znenie staršieho právneho textu, ktoré je podkladom akejsi *nultej* interpretácie, tým, že nedokáže reflektovať veľké množstvo nových právnych predpisov, ktoré sa často prekrývajú, môže v konkrétnych prípadoch viesť k neprijateľným či *absurdným dôsledkom*³ alebo pri jeho mechanickej aplikácii nezohľadnením zmyslu a účelu právnej normy vraj robí z práva *nástroj odcudzenia a absurdity*.⁴

¹ Dôvodová správa k § 690: „Rodina ani domácnosť nejsou subjekty práva, jsou to však výrazy v právním řádu užívané, zdomácnělé, a v celku jednoznačně **definovatelné**. Pokud s těmito výrazy pracují ustanovení návrhu občanského zákoníku v **jiných částech**, mohou mít **význam** podle souvislosti více či méně **posunutý**.“ Dostupné na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf> (navštívené 10. 6. 2015).

² (Holländer 2006, 124 a n.; Sobek 2008, 216 a n.).

³ Rozhodnutie 1 As 31/2009-81 Najvyššieho správneho súdu ČR. Dostupné na: http://www.nssoud.cz/files/SOUDNI_VYKON/2009/0031_1As__0900081A_prevedeno.pdf (navštívené 10. 6. 2015).

⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. Pl. ÚS 33/97, publ. pod č. 30/1998 Sb., Dostupné na: <http://nalus.usoud.cz> (navštívené 10. 6. 2015).

Doslovné znenie právneho textu sa môže líšiť aj od zjavne zamýšľaného textu a obsahovať chyby – napríklad tzv. písárske chyby (zjavné „preklepy“, chybné údaje), logické chyby (napríklad chybné použitú vetnú spojku, kvantifikátor a pod.), terminologické chyby (zámena slov, pomenovaní) a pod. V takýchto ľahko odhaliteľných prípadoch je *textualistický výklad* oprávnené kritizovaný, ale v týchto situáciách takéto stanovisko málokedy niekto vôbec zastáva a jeho nositeľmi sú skôr vymyslení a ľahko poraziteľní protivníci. Pri oprave doslovného znenia textu bývajú použité najmä intencionalistické argumenty – odvolávanie sa na *úmysel*, *zámer zákonodarcu* – alebo teleologické argumenty – odvolávanie sa na *cieľ* či *účel zákona (ratio legis)* – alebo, ak „neexistuje žiadne pozitívne ustanovenie právneho predpisu, ktoré by svojou teleológiou odpovedalo riešenému prípadu“ (Melzer (2010, 243), tak na účel práva (*ratio iuris*).

2. Metódy výkladu na základe zámeru (intencie) zákonodarcu

2.1. Explicitný alebo odvoditeľný zámer. V prípade neprijateľnosti textualistického výkladu konkrétneho ustanovenia normy pre jeho zjavnú chybu sa revízia textu opiera o to, čo sa malo týmto ustanovením vyjadriť – o jeho *zamýšľaný význam*. Tento zamýšľaný význam môže byť identifikovaný analýzou a komparáciou relatívne „blízkych“ textov na základe všeobecného predpokladu koherencie zákona – jednotného (konzistentného) zámeru zákonodarcu pri kreovaní normy a explicitného, t. j. zreteľného vyjadrenia zámeru zákonodarcu v dôvodovej správe a pod.

Príklad 1: Oprava logickej chyby v autorskom zákone na základe systematiky a argumentácie explicitným zámerom:

Znenie § 39 (6):

„Zmluvou o vytvorení diela ani odovzdaním veci, ktorej prostredníctvom je dielo vyjadrené, **nenadobudne** objednávateľ právo použiť toto dielo, ak nie je uvedené inak, **len ak** súčasne so zmluvou o vytvorení diela alebo po tomto momente uzatvorí s autorom licenčnú zmluvu.“⁵

Znenie §39 ods. 6 je však v rozpore s textom zákona, ktorý hneď nasleduje (*systemový výklad*), v ktorom je explicitne uvedené, že licenčnou zmluvou autor udeľuje nadobúdateľovi súhlas na použitie diela, čo znamená, že licenčná zmluva je pozitívnou (dostačnou) podmienkou nadobudnutia práva na **použitie** diela:

Podľa § 40 ods. 1: „Licenčnou zmluvou udeľuje autor nadobúdateľovi súhlas na použitie diela (ďalej len „licencia“).“

Keďže doslovný zmysel ustanovenia § 39 ods. 6 by sme mohli parafrázovať nasledovne: Aby objednávateľ mohol použiť dielo, nesmie uzatvoriť licenčnú zmluvu. Rozpor týchto dvoch ustanovení je zjavný. Ide teda o logickú chybu a doslovný výklad možno vylúčiť argumentom *reductio ad absurdum*, pretože práve licencia umožňuje použitie diela. Čiže v danej logickej štruktúre bola nevhodne použitá spojka *len ak* a namiesto nej malo byť použité spojenie *pokiaľ – nie*. Vysvetlenie chyby môže spočívať v tom, že autor „za-

⁵ Dostupné na: <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2003-618> (navštívené 10. 6. 2015).

budol“ na to, že právna regulácia, na ktorú nutná podmienka nadväzovala, bola negatívna.

Správne znenie malo byť zrejme takéto:

Objednávateľ nenadobúda právo použiť vytvorené dielo..., pokiaľ nie je uzatvorená licenčná zmluva.

2.2. Implicitný zámer zákonodarcu. Interpretácia práva odhaľovaním len implicitných alebo textovo vôbec nezachytených zámerov zákonodarcu – jeho intencií – je postup protikladný k metódam právneho formalizmu. Radbruch otvorene priznáva, že vôľa zákonodarcu je niečo „čo nikdy ako vedomá vôľa autora zákona nebolo prítomné. Interpretátor môže zákonu rozumieť lepšie, než mu rozumel jeho tvorca, zákon môže byť múdrejší než jeho autor – práve on musí byť múdrejší ako jeho autor.“⁶

Nie je však zrejmé, ako sa dá identifikovať úmysel zákonodarcu mimo publikovaného textu. Úmysel zákonodarcu nie je výslednicou individuálnych úmyslov členov zákonodarného zboru. Max Radin už v prvej polovici 20. storočia tvrdil, že zákonodarný zbor ako jedna osoba je hlúpa fikcia (Radin 1930, 871). Niečo také ako zámer zákonodarného zboru neexistuje, a aj keby takýto zámer existoval, nebol by zistiteľný; a ak by aj bol zistiteľný, nie je žiadny dôvod myslieť si, že je záväzný, pretože parlament má právomoc tvoriť právo formou zákona, a nie čírou vôľou. Podobnosť so slávnym argumentom antického filozofa Gorgia nie je náhodná. Je veľmi nepravdepodobné, že by jednotliví zákonodarcovia hlasovali za ten istý zákon s rovnakým úmyslom, pričom hlavní autori textu zákona často nie sú členmi zákonodarného zboru.

Protí tomu stojí doktrína nachádzania práva. Podľa nej pravidlá správania nevznikajú z rozhodnutia zákonodarcu či súdu, ale vlastnou realizáciou opakovaného správania spoločnosti – interpretácia nie je len kognitívnym či explikatívnym procesom, ale aj procesom *tvorenia pravidiel správania* (Hlouch 2011, 29).

Argumentácia textovo nedoloženým zámerom zákonodarcu už nevedie k interpretácii ako spresňujúcemu prekladu a rozhodujúcim sa môže stať *subjektívny zámer* interpretujúceho – napr. sudcu. Takáto argumentácia môže byť presvedčivá, ale nespĺňa podmienky objektívnosti, čo býva zakrývané odkazom napríklad na potrebu integrity práva a morálky, na *skutočné právo*, božie oko a pod.

3. Teleologické metódy interpretácie

3.1. Identifikácia cieľa zákona a idealizačná generalizácia. Frekventovaným spôsobom výkladu v práve je metóda argumentácie na základe identifikácie *cieľa* či *zmyslu (účelu)* zákona. Identifikovať či nájsť cieľ zákona je dôležitou súčasťou právnickej odbornosti. V čom spočíva táto identifikácia? V metodológii vedy sú známe postupy ako napríklad generalizácia, abstrakcia, idealizácia a iné (Halas, 2015). V prípade identifikácie cieľa zákona je potrebné nové zovšeobecnenie, t. j. generalizácia niektorej zo zložiek už všeobecne formulovanej interpretovanej premisy (Gahér 2015, 656). Ide najmä o adresáta alebo právnu reguláciu. Zrejme je to komplikovaná myšlienková operácia,

⁶ Citované podľa (Holländer 2006, 85).

ktorá má črty *idealizácie*: v prípade ďalšieho zovšeobecnenia adresáta normy na cieľového adresáta dochádza ku kvantitatívnej idealizácii (maximalizácii, minimalizácii) niektorej jeho dôležitej črty. Napríklad ak relevantnou črtou adresáta, ktorá viedla k pôvodnej právnej úprave, bola jeho fyzická nebezpečnosť pre človeka, ktorú stelesňoval niektorý typický živočíšny druh (pes), tak cieľový adresát bude mať maximum tejto nebezpečnosti. Na rozdiel od fyziky, kde idealizáciou vzniká ideálne teleso, ktoré v reálnom časopriestore neexistuje, o cieľovom adresátovi normy sa predpokladá, že je reálny, hoci nie je priamo stelesnený niektorým pomenovaným druhom entít (v našom prípade živočíšnym druhom). Všeobecne opísaný cieľový adresát bude zahŕňať všetkých potenciálnych adresátov, na ktorých môže byť norma v súlade s účelom zákona vzťahovaná. Obdobne to platí aj o idealizačných zovšeobecneniach pre právnu reguláciu. Keďže ide o generalizáciu na základe idealizácie, môžeme hovoriť o *idealizačnej generalizácii*.

Identifikácia cieľa zákona je dôležitá pre všetky metódy výkladu práva na základe podobnosti, analógie (Sobek 2011, 184 a n.). Špeciálnym prípadom metód výkladu na základe podobnosti sú aj tzv. *logické metódy interpretácie práva*. Hoci sa v klasickej terminológii hovorí o logických metódach interpretácie, predsa v skutočnosti ide o špecifické *teleologické* metódy,⁷ pretože celá argumentácia je založená na identifikovaní cieľa, účelu zákona. Na druhej strane je pravda, že sa predpokladá, že ako výsledok tejto metódy bude predložený deduktívne platný *logický* argument – preto to staršie označenie.

V prvom kroku teleologickej metódy výkladu musíme teda identifikovať cieľ zákona. Cieľ zákona môže byť vyjadrený jednou propozíciou alebo zachytený v súbore propozícií či „vydestilovateľný“ až z významu textu celého zákona. Preto táto činnosť nie je redukovateľná na nejakú mechanickú či jednoduchú logickú operáciu a vyžaduje si právnu erudíciu – pochopenie zmyslu zákona.

V druhom kroku je pôvodná interpretovaná premisa právneho sylogizmu transformovaná na základe idealizačnej generalizácie, ktorá sa opiera o cieľ zákona, na zovšeobecnenú premisu (GenPrem). Niektorí autori hovoria o takýchto zovšeobecnených propozíciách ako o „*propozíciách relevantnosti*“ (Greenawalt 1992, 200; Brewer 1996, 958). Transformácia normy so zovšeobecneným adresátom má byť taká, aby sa dala jednoznačne rozhodnúť otázka subsumpcie. Označme takéhoto – z hľadiska cieľa zákona – zovšeobecneného adresáta normy *GenAdr_x*. Túto transformáciu či pravidlo môžeme označiť ako *pravidlo idealizačnej generalizácie* (PravGen), ktoré však vo všeobecnosti nie je deduktívnym pravidlom.

(PravGen):

Cieľ zákona

$\alpha [Adr_x, Rec_y, Pred_z] \rightarrow \Phi [Adr_x, Rec_y, Pred_z, Reg_w]$

$\alpha [GenAdr_x, Rec_y, Pred_z] \rightarrow \Phi [GenAdr_x, Rec_y, Pred_z, Reg_w]$

V treťom kroku už ide o rýdzo logické odvodenie konkrétnej právnej regulácie zo

⁷ Nie sú prípustné v niektorých oblastiach práva – napríklad v trestnom práve.

zovšeobecnenej premisy a opisu konkrétneho prípadu, situácie. Ide o konkretizačný *modus ponens* s novou hlavnou premisou – generalizovaný právny sylogizmus (GenPravSyl):

$$\begin{array}{l} (\text{GenPravSyl}) \\ \alpha [\text{GenAdr}_x, \text{Rec}_y, \text{Pred}_z] \rightarrow \Phi[\text{GenAdr}_x, \text{Rec}_y, \text{Pred}_z, \text{Reg}_w] \\ \underline{\alpha [\text{Adr}_a, \text{Rec}_b, \text{Pred}_c]} \\ \Phi[\text{Adr}_a, \text{Rec}_b, \text{Reg}_d] \end{array}$$

Keďže idealizačná generalizácia sa môže týkať aj iných zložiek normy, obdobná schéma by platila aj v ich prípade. Okrem generalizácie adresáta sa často zovšeobecňuje právna regulácia.

3.2. Argument *a contrario*. Medzi tzv. logické metódy výkladu práva sa zaraďuje metóda *argumentum a contrario*, niekedy nazývaná *argumentácia z opaku*. Ide o prípady, keď sa konkrétny adresát nedá subsumovať pod výslovného adresáta normy, takže sa použije metóda interpretácie *a contrario*: Ak podľa normy niečo platí pre výslovného adresáta a konkrétny adresát *nie je* výslovným adresátom alebo pod neho nespadá, tak nemôžeme odvodiť, že právna regulácia platná pre výslovného adresáta je platná aj pre konkrétneho.

Príklad 2: Ak podľa normy niečo platí pre vlastníka a nájomca *nie je* druhom vlastníka, tak nemôžeme odvodiť, že právna regulácia platná pre vlastníka je platná aj pre nájomcu.

Metódu argumentu *a contrario* môžeme použiť aj v situácii, keď napriek generalizácii interpretovanej premisy nemôžeme konštatovať kladný výsledok subsumpcie.

Niekedy sa tento argument opisuje aj nasledovne: ak podľa normy niečo platí pre výslovného adresáta normy a konkrétny adresát pod neho *nespadá*, tak z toho *vyplýva*, že právna regulácia, ktorá je platná pre výslovného adresáta, *nie je platná* pre konkrétneho. Toto je akási „zosilnená“ verzia argumentu *a contrario*, ktorá je platná len ako *abduktívne* pravidlo, nie je však platná deduktívne.

Na druhej strane je tento argument niekedy chybne zamieňaný za rýdzo logický argument podľa konkretizačného pravidla *modus tollens*:

Príklad 3: Zasadnutie mestského zastupiteľstva môže byť vyhlásené za neverejné len vtedy, keď ide o informácie ohrozujúce bezpečnosť štátu. Avšak (konkrétne) nejde o informácie ohrozujúce bezpečnosť štátu. Teda nemôže byť toto zasadnutie mestského zastupiteľstva vyhlásené za neverejné.⁸ Podobnú chybu nájdeme u Alexyho (Alexy1991, 342).

⁸ Dostupné na: <http://zmenkomunitu.clovekvohrozeni.sk/Nahravanie%20na%20zastupitelstve.pdf> (navštívené 10. 6. 2015).

3.3. Argument per analogiam. V prípade kladného výsledku subsumpcie po idealizačnej generalizácii hovoríme o metóde interpretácie na základe analógie (*argumentum per analogiam*) alebo podobnosti (*argumentum a simili*).

V takomto prípade je vzťah vyjadrenia cieľového adresáta a vyjadrenia potenciálneho adresáta (agensa) rovnako ako vzťah vyjadrenia cieľového adresáta a vyjadrenia výslovného adresáta vzťahom rozsahovej podradenosti: vyjadrenie cieľového adresáta je všeobecnejším pojmom než vyjadrenia obidvoch. Pritom výslovný adresát a potenciálny adresát sú vyjadrené rozsahovo disjunktnými pojmami.

Z hľadiska cieľa zákona môžu byť, pokiaľ ide o intenzitou ich atribútov, potenciálni a výslovní adresáti rovnako relevantní. V takom prípade je medzi nimi vzťah všeobecnej podobnosti.

Názory na analogické myslenie v interpretácii práva sú veľmi rozmanité. Podľa Brewera je usudzovanie podľa analógie najčastejší spôsob, ktorý je používaný v angloamerickej právnej praxi (Brewer 1996, 952 a n.). Rozlišuje niekoľko typov prístupov k usudzovaniu podľa analógie a okrem krajných postojov mystikov (John Wisdom) a skeptikov (Stephen Barker) hovorí najmä o *propozicionalistoch* (Ken Greenawalt, Melvin Eisenberg, Peter Westen, Frederick Schauer), ktorých spája idea, že argumentovanie na základe analógie je blízke usudzovaniu na základe už spomínaných zovšeobecnených propozícií či propozícií relevantnosti. Náš názor je ešte vyhranenejší a blízky kritickému názoru dvoch autorov, Alexandra a Shervinovej, ktorí spochybňujú odôvodnenosť usudzovanie na základe precedensov (Alexander, Shervin 2008, 31 a n.). Myslíme si, že analogické myslenie je racionálne len vtedy, keď sa opiera o explicitne sformulovateľné, hoci zamľčané alebo zatiaľ len intuitívne chápané, všeobecné pravidlo (právny sylogizmus) a dá sa zobrazit' v podobe deduktívne platných argumentov. Aj usudzovanie na základe precedensov predpokladá hoci nesformulované, ale v pozadí prítomné všeobecné pravidlo, ktoré umožňuje subsumpciu nových prípadov pod explicitne nesformulované generalizované ustanovenie normy. Takzvaní *non-deduktivisti* to podľa Brewera odmietajú (Brewer 1996, 961). Tu nemáme priestor na analýzu vzťahu usudzovania na základe analógie a abduktívneho usudzovania, ale nepopierateľnú úlohu abdukcie aj v oblasti práva vidíme skôr v procese vysvetľovania ako v procese odvodzovania právnych regulácií.

3.4. Argument a fortiori. Ak potenciálny adresát intenzitou svojich atribútov v pomere k intenzite atribútov výslovného adresáta zakladá z hľadiska cieľa zákona väčšiu či silnejšiu oprávnenosť právnej regulácie, tak hovoríme, že na odvodenie právnej regulácie existujú *silnejšie dôvody*, čo môžeme opísať aj ako *argumentáciu na základe silnejšieho dôvodu*. Preto sa táto argumentácia tradične nazýva *argumentum a fortiori* (*argument na základe silnejšieho*).

Čo je však veľmi dôležité: podkladom či právnym rámcom silnejšieho dôvodu na právnú reguláciu môže byť nielen *rast*, ale aj *pokles* intenzity skúmaného atribútu adresátov.

3.4.1. Argument a fortiori a minori ad maius. Ak reguláciou chránime práva nejakého subjektu (recipienta normy) pred hrozbou ich obmedzovania zo strany iného subjektu

(výslovného adresáta normy), tak účelom zákona bude aj ochrana pred potenciálnym adresátom, ktorý svojou povahou ohrozuje recipienta ešte viac. Výslovný adresát intenzitou sledovanej vlastnosti (miera ohrozovania) vo vzťahu k cieľu zákona reprezentuje referenčný bod, počiatok (minimálnu hodnotu) usporiadania všetkých adresátov podľa *stúpajúcej* intenzity. Čím má potenciálny adresát *väčšiu* intenzitu onoho atribútu, tým *silnejší* je dôvod na aplikáciu právnej regulácie aj na neho. *Vzostup* intenzity vlastnosti, ktorá je pre reguláciu rozhodujúca, od menšej hodnoty k väčšej viedol k doplneniu všeobecného pomenovania argumentu *a fortiori*, čím vznikol jeho špeciálny prípad *a minori ad maius* (od menšieho k väčšiemu).

Príklad 4: Ak cieľom zákona je chrániť bezpečnosť návštevníkov parku pred fyzickým napadnutím nebezpečnými zvieratami, čo bolo vyjadrené právnou reguláciou v podobe *Zákaz vodenia psov*, tak je silnejší dôvod na zákaz vodenia zvierat,⁹ ktoré sú ešte nebezpečnejšie ako psy (napríklad medveďov, tigrov a pod.).¹⁰

Príklad 5: Ak cieľom zákona je chrániť bezpečnosť návštevníkov parku pred šírením infekčných chorôb, ktoré šíria niektoré zvieratá, a najmä psy, čo bolo vyjadrené právnou reguláciou v podobe *Zákaz vodenia psov*, tak nie je žiadny (ani silnejší) dôvod na zákaz vodenia zvierat, ktoré tieto choroby vôbec nešíria. Ak napríklad mačkovité šelmy tieto choroby vôbec nešíria, tak zákaz na základe metódy *a contrario* pre ne neplatí, teda neplatil by ani pre tigre.

3.4.2. Argument *a fortiori a maiori ad minus*. K inému druhu všeobecného argumentu *a fortiori* dospejeme vtedy, keď podkladom silnejšieho dôvodu na právnú reguláciu je *pokles* intenzity skúmaného atribútu adresátov a výslovný adresát vyjadruje počiatok (maximálnu hodnotu) usporiadania všetkých adresátov podľa *klesajúcej* intenzity atribútu. Napríklad ak reguláciou obmedzujeme práva k veci nejakého subjektu v prospech verejného záujmu a ak výslovný adresát má maximum práv k veci, tak na základe cieľa zákona je silnejší dôvod na obmedzovanie práv k veci tých potenciálnych adresátov, ktorí majú menšie práva. V takomto prípade platí, že čím má potenciálny adresát *menšiu* intenzitu rozhodujúceho atribútu, tým *silnejší* je dôvod na aplikáciu právnej regulácie aj na neho. Preto hovoríme o prípade argumentu *a fortiori a maiori ad minus* (od väčšieho k menšiemu).

Príklad 6: Ak cieľom zákona je zabezpečiť verejný záujem vo vzťahu k právam k veci, čo bolo vyjadrené právnou reguláciou v podobe príkazu vlastníčkovi veci strpieť

⁹ Samozrejme, pravým adresátom zákazu je človek, ktorý vedie určité zviera.

¹⁰ Konkrétny (potenciálny) adresát musí vykazovať väčšiu mieru nebezpečenstva ako výslovný. To mladučky pes, tiger, medveď či malý psíček a pod. nespĺňajú. Hoci výslovný i substituovaný adresát je identifikovaný všeobecným druhovým pomenovaním, predsa sa má na zreteli *typický, ideálne priemerný* predstaviteľ tohto druhu.

určité konanie, tak sú silnejšie dôvody na príkaz pre potenciálneho adresáta, ktorý má oproti vlastníkovi menej závažný vzťah k veci – napríklad nájomcovi veci –, strieť takéto konanie.

V charakteristike argumentu *a fortiori* ako argumentu od „silnejšieho k slabšiemu“¹¹ sú chybné zmiešané dve veci do jednej. Jednak to, že ide vo všeobecnosti o argument na základe *silnejšieho dôvodu* (nikdy nie na základe *slabšieho dôvodu*), a jednak to, že ide o argument *a fortiori a maiori ad minus* (od väčšieho k menšiemu). Podobne chybná je aj charakteristika v práci (Svoboda a kol. 2000, 51), kde sa navyše dve podoby argumentu *a fortiori* (od väčšieho k menšiemu, resp. od menšieho k menšiemu) považujú za samostatné formy logického výkladu existujúce popri ňom. Na rôznych elektronicky dostupných webových stránkach môžeme nájsť podobne nejasné, či ešte skomolenejšie formulácie a definície argumentu *a fortiori*.¹²

Zhrňme: Argument *a fortiori* je teleologická metóda interpretácie, pri ktorej je silnejší dôvod na aplikáciu normy na potenciálneho adresáta, ktorý:

a) vykazuje väčšiu intenzitu relevantnej vlastnosti ako výslovný adresát (od menšieho k väčšiemu) a charakteristika dôvodu (silnejší) sa akoby zhoduje so smerom *rastu* intenzity rozhodujúcej vlastnosti adresátov;

b) vykazuje menšiu intenzitu relevantnej vlastnosti ako výslovný adresát (od väčšieho k menšiemu) a charakteristika dôvodu (silnejší) je v opozícii k *poklesu* intenzity rozhodujúcej vlastnosti adresátov.

Nesmieme si zamieňať predmet varírovania, zmeny intenzity: právna regulácia sa v prípade variácie adresáta nemení – jej intenzita (zákazu, príkazu) je konštantná. Podobná situácia, ale s vymenenými úlohami, nastáva v prípade variácie právnej regulácie – adresát právnej regulácie je konštantný, mení sa intenzita právnej regulácie.

3.5. Argument *a fortiori* a právna regulácia. Metóda interpretácie právneho predpisu na základe argumentu *a fortiori* môže byť zameraná nielen na adresáta, ale aj na samotnú *právnu reguláciu* – na jej intenzitu, ktorá môže byť predmetom varírovania. Opäť platí, že aj výslovná, aj potenciálna regulácia musí byť subsumovateľná pod všeobecnú cieľovú reguláciu, určenú na základe účelu zákona. Aj v prípade tejto metódy výkladu máme dve konkrétne podoby argumentu *a fortiori*: *a maiori ad minus* a *a minori ad maius*.

Opis prvej formy (od väčšieho k menšiemu): Ak je výslovne dovoľené niečo *viac* obmedzujúce (škodlivé, nebezpečné), tak je silnejší dôvod na dovoľenie podľa účelu toho

¹¹ Odôvodnenie Najvyššieho súdu Českej republiky: „Jedním z těchto argumentů – vedle argumentu a contrario (důkaz z opaku) a argumentu a fortiori (od silnějšího k slabšímu) ...“. Dostupné na: <http://kraken.slv.cz/21Cdo1940/2004> (navštívené 10. 6. 2015).

¹² Dostupné na: <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/A+fortiori+argument>; <http://definitions.uslegal.com/a/a-fortiori-argument/> (navštívené 10. 6. 2015).

zákona aj niečoho *menej* obmedzujúceho (škodlivého, nebezpečného).

Príklad 7: Ak je výslovne dovoľené od zmluvy odstúpiť jednostranným právnym úkonom, tak je silnejší dôvod na dovoľenie odstúpiť od zmluvy dvojstranným právnym úkonom.¹³

Opis druhej formy (od menšieho k väčšiemu): Ak je výslovne zakázané niečo *menej* obmedzujúce (škodlivé, nebezpečné), tak je silnejší dôvod na zákaz podľa účelu toho zákona aj niečoho *viac* obmedzujúceho (škodlivého, nebezpečného).

Príklad 8.: Ak je výslovne zakázané *šliapať po trávniku*, tak na základe zisteného cieľa zákona môže byť silnejší dôvod na zákaz *ničenia trávniku*.

Niekedy sa za argument *a fortiori* považuje aj postup, ktorý by sme mohli považovať za analyticky platný úsudok. Napríklad ak je výslovne preskúmaná úplná neplatnosť právneho úkonu, tak z toho analyticky vyplýva aj preskúmanie čiastočnej neplatnosti právneho úkonu. Za analytickú pravdu by sme v tomto prípade považovali tvrdenie, že preskúmanie úplnej neplatnosti právneho úkonu znamená aj preskúmanie každej čiastočnej neplatnosti právneho úkonu. Táto pravda však nemusí byť považovaná za pravdu na základe významu výrazov, ale môže byť „vydestilovaná“ až z významu celého zákona. Potom by išlo o argument *a fortiori a maiori ad minus*.

4. Záver. V štúdií rozdelených na dve časti sme sa snažili zdôvodniť hypotézu, že interpretácia v práve je *zdôvodnený explikačný preklad*, ktorý spĺňa modifikované Carnapove kritériá adekvátnosti explikácie. Výklad práva predstavuje celý arzenál *analytických* metód, ktoré samy sú *hodnotovo neutrálne* a ktoré ako svoju *vzťahnú sústavu* majú vždy konkrétny právny systém s jeho axiologickým pozadím a sú riadené istou filozofiou práva ako *hodnotovo-ideovým rámcom*. Okrem *právnej erudície a skúsenosti* je dôležitou výstuzou interpretačnej činnosti *logická sémantika*. Vysvetlili sme štruktúru právneho sylogizmu. Vymedzili sme základné druhy metód interpretácie: textualistickú, intencionalistickú a teleologickú metódu. Navrhli sme vysvetlenie kooperácie cieľa zákona a metódy *idealizačnej generalizácie* pri určovaní tzv. *relevantných propozícií* pre teleologické argumenty. Predložili sme analýzu a špecifikáciu jednotlivých typov tzv. *logických metód výkladu práva*: metódy *a contrario*, metódy na základe analógie (*per analogiam*) a dvoch typov argumentu *a fortiori* (na základe silnejšieho dôvodu) – *a minori ad maius* (od menšieho k väčšiemu) a *a maiori ad minus* (od väčšieho k menšiemu).

Za najsilnejšieho nositeľa interpretácie práva sa čoraz častejšie považuje zdravý rozum. Ak ho vystužíme teoreticky rozpracovanou logickou sémantikou, ktorú aplikujeme na relevantné právne texty, a riadime sa dostatočne kritickou filozofiou, môžeme vďaka

¹³ Pozri: Odůvodnění Nálezu Ústavního soudu ČR I.ÚS 670/02. Dostupné na: <http://kraken.slv.cz/I.US670/02> (navštívené 10. 6. 2015).

nemu predkladať akceptovateľné, hoci nie jednoznačné či jedine správne výsledky. V tomto zmysle je teoretická nezhoda ako priestor argumentovania normálnym stavom ľudského poznania aj v oblasti výkladu práva.

Literatúra

- ALEXANDER, L., SHERWIN, E. (2008): *Demystifying Legal Reasoning*. Cambridge: Cambridge University Press.
- ALEXY, R. (1991): *Theorie der juristischen Argumentation*. 2. Ausgabe. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- BREWER, S. (1996): Exemplary Reasoning: Semantics, Pragmatics and the Rational Force of Legal Argumentum by Analogy. *Harvard Law Review*, 109, 923-1027.
- CARNAP, R. (1950): *Logical Foundations of Probability*. Chicago: The University of Chicago Press.
- GAHÉR, F. (2015): Interpretácia v práve I. *Filozofia*, 70 (8), 647-658.
- GREENAWALT, K. (1992): *Law and Objectivity*. New York, Oxford: Oxford University Press.
- HARVÁNEK, J. a kol. (2013): *Právní teorie*. Plzeň: Aleš Čeněk.
- HALAS, J. (2015): Abstrakcia a idealizácia ako metódy spoločensko-humanitných disciplín. *Organon F*, 22 (1), 71-89.
- HLOUCH, L. (2011): *Teorie a realita právní interpretace*. Plzeň: Aleš Čeněk.
- HOLLÄNDER, P. (2006): *Filosofie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk.
- MELZER, F. (2010): *Metodologie nalézání práva*. Praha: C. H. Beck.
- RADIN, M. (1930): Statutory Interpretation. *Harvard Law Review*, 43, 863-885.
- SAVIGNY, C. F. von (2004): *Vorlesungen über juristische Methodologie 1802 – 1842*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- SCHAUER, F. (1991): *Playing by Rules*. Oxford: Clarendon Press.
- SOBEK, T. (2008): *Argumenty teorie práva*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR; Plzeň: Aleš Čeněk.
- SOBEK, T. (2011): *Právní myšlení. Kritika moralismu*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR.
- SVOBODA, J. a kol. (2000): *Slovník slovenského práva*. Žilina: Poradca podnikateľa.

Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-0149-12.

František Gahér
Katedra logiky a metodológie vied
Filozofická fakulta UK
Šafárikovo nám. 6
814 99 Bratislava 1
Slovenská republika
e-mail: frantisek.gaher@uniba.sk